

СІРА УКРАЇНЬСЬКА ПОРОДА ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ М'ЯСНОГО СКОТАРСТВА

І. М. НЕДОКУС

Українська ордена Трудового Червоного Прапора сільськогосподарська академія

П. А. КОЛІНЬКО, зоотехнік-селекціонер радгоспу «Вереміївський»
Черкаської області

Головні особливості сірої української худоби — це добра пристосованість до кліматичних і кормових умов півдня, конституціональна міцність, підвищений вміст жиру та білка в молоці і достатньо високі м'ясні якості.

Для вивчення таких характерних особливостей тварин сірої української породи, як жива вага, молочна продуктивність і м'ясні якості, ми в 1970—1974 рр. провели дослідження на поголів'ї радгоспу «Вереміївський» Черкаської області. Одержані результати аналізували при зіставленні з даними досліджень інших авторів.

Про деякі якісні особливості тварин сірої української породи свідчать результати проведеної нами оцінки ліній за живою вагою потомків (бугаїв), які використовувались в зоні колишнього Градизького держплемрозплідника з 1935 по 1970 р. Всього враховано 394 потомки-плідники. Від 6- до 24-місячного віку підвищеною енергією росту характеризувались тварини лінії Петушка і Малюка (455 і 429 кг), від 2- до 3-річного віку — тварини лінії Шамріна (636 кг).

Найнижчу енергію росту мали тварини лінії Петушка (571,7 кг) від 3- до 7-річного віку (повновікові тварини), найвищу живу вагу — лінії Запорожця та Шамріна (814,8 і 810,5 кг).

Наявність у лініях рекордистів за живою вагою в дорослому стані ще раз підтверджує характерні особливості кожної лінії (табл. 1).

За кількістю найважчих бугаїв (понад 800 кг) порівняно до всіх врахованих виділяються лінії Шамріна (36,3%) та Запорожця (27,2%). Характерно, що поголів'я ліній Шамріна і Запорожця в загальній структурі тварин, що вивчались, займало лише 33,4%, проте відносно до виділених більш важчих вони становили 46,6%.

В останні два десятиріччя основним принципом роботи в стаді сірої української породи було виявлення не споріднених стаду плідників частіше з інших ліній. Внутрілінійне розведення застосовувалось рідко. Масове застосування кросу ліній призвело не до консолідації кращих ознак, а до того, що окремі лінії загубили деякі основні характерні особливості. Мабуть, тому не залишилось в стаді радгоспу «Вереміївський» чоловічих потомків лінії Малюка.

В останні роки генеалогічна структура поголів'я сірої української породи звужувалась. В стаді корів тварини лінії Петушка становлять 54,2% (напівсестри по Закату 4361 і Чаклуну 4249), лінії Шамріна — 28,8% (напівсестри по Северу 4195). Су-

1. Розподілення найбільш важких бугаїв-плідників за належністю до лінії

Родоначальники ліній	Всього враховано потомків		В тому числі з живою вагою 800 кг і більше		Родоначальники ліній	Всього враховано потомків		В тому числі з живою вагою 800 кг і більше	
	голови	%	голови	%		голови	%	голови	%
Малюк ХЦ-4	139	35,2	16	11,5	Шамрін ХЦ-41	55	13,9	20	36,3
Петушок 191-У	123	31,4	31	25,2					
Запорожець 86	77	19,5	21	27,2	Всього	394	100	88	22,3

часне стадо хоча не численне, проте генеалогічно ще досить різноманітне. Питома вага потомків лінії Шамріна в стаді тепер зростає за рахунок використання Сатурна 8081 і Чудового 1276 (син Гібрида 4125, вирощений у досліді на підсосі).

За типом будови тіла маточне поголів'я характеризується міцною, щільною конституцією з достатньо розвинутими м'язами. Це підтверджується порівняльними даними бальної оцінки промірів корів стада і корів, записаних в IV т. Держплемкниги (табл. 2). Проміри висоти в холці і обхвату грудей та їх співвідношення свідчать, що тварини стада радгоспу «Вереміївський» — великі, рослі, з добре розвинутою грудною кліткою.

На основі показників відношення обхвату грудей до довжини тулуба видно, що це дещо вкорочений тип тварин. За шириною грудна клітка в корів невелика, як і в тварин, записаних в IV т. Держплемкниги, проте відносно до висоти вона глибока, холка, спина і попереk в більшості випадків рівні. Нерідко трапляються в стаді тварини із спущеним крупом. Широтні проміри задньої третини тулуба незначні, особливо ширина в кульшових зчленуваннях і сідничних горбах. Тому в деяких тварин задня третина тулуба

2. Проміри та жива вага чистопородних повновікових корів стада радгоспу «Вереміївський» і корів, записаних в IV т. Держплемкниги, см ($M \pm m$)

Проміри	IV т. Держплемкниги (n=377)	Радгосп «Вереміївський»* (n=86)	Проміри	IV т. Держплемкниги (n=377)	Радгосп «Вереміївський»* (n=86)
Висота в холці	132,2	128,0 ± 0,53	Ширина в сідничних горбах	—	28,6 ± 0,53
Довжина тулуба — палкою	169,0*	151,4 ± 0,70	Коса довжина заду	51,8	53,4 ± 0,59
Ширина грудей	41,2	42,7 ± 0,44	Обхват грудей	185,8	187,8 ± 1,12
Глибина грудей	68,7	67,4 ± 0,37	Обхват п'ястка	18,8	18,3 ± 0,10
Ширина в маклаках	50,7	50,7 ± 0,30	Екстер'єр, бали	—	72,2 ± 0,54
Ширина в тазостегнових зчленуваннях	—	43,1 ± 0,21	Жива вага, кг	529,8	463,8 ± 11,8

* Довжина тулуба — стрічкою.

3. Показники оцінки бугаїв-плідників за живою вагою дочок порівняно з ровесницями, кг

Порівнювані групи	<i>n</i>	<i>M ± m</i>	σ	C_v	<i>td</i>
<i>Закат 4361</i>					
Дочки	26	497,5 ± 11,5	58,7	11,8	1,4
Ровесниці	16	467,8 ± 17,7	70,6	15,0	
<i>Север 4195</i>					
Дочки	9	460,5 ± 22,9	60,8	14,9	1,29
Ровесниці	33	493,1 ± 10,8	63,3	12,6	
<i>Сокіл 4335</i>					
Дочки	7	477,1 ± 22,2	77,2	16,1	0,44
Ровесниці	35	498,0 ± 10,9	62,6	12,7	

розвинута більше, ніж передня. Кістяк міцний, постановка ніг в більшості випадків нормальна.

Спадкові особливості використовуваних бугаїв були різними. Про продуктивність окремих груп худоби, успадковану від бугаїв-плідників, можна судити за результатами порівняльної оцінки деяких бугаїв за якістю потомків. За живою вагою найбільшими були дочки Заката (497,5 кг). Вони перевищували своїх ровесниць на 29,7 кг. Різниця статистично не достовірна (табл. 3).

Молочність дочок Заката 4361 порівняно з ровесницями за I лактацію була вищою на 363 кг; різниця статистично достовірна (при $P > 0,99$; табл. 4). За третю лактацію і старше різниця за надоем на користь дочок дорівнювала 310 кг, проте була статистично не достовірна.

4. Молочна продуктивність дочок бугаїв та їх ровесниць за I лактацію, кг

Порівнювані групи	<i>n</i>	<i>M ± m</i>	σ	C_v	<i>td</i>
<i>Закат 4361</i>					
Дочки	27	2056,0 ± 86,4	449,2	21,2	2,85
Ровесниці	22	1693,3 ± 93,7	439,4	25,9	
<i>Сокіл 4335</i>					
Дочки	7	1385,0 ± 144,1	381,4	22,5	3,68
Ровесниці	42	1959,0 ± 53,7	371,4	18,9	
<i>Север 4195</i>					
Дочки	10	1840,0 ± 132,1	417,7	22,6	1,09
Ровесниці	39	1895,5 ± 49,2	307,5	16,2	
<i>Чаклун 4249</i>					
Дочки	5	1743,0 ± 68,5	376,5	21,6	0,25
Ровесниці	44	1910,5 ± 48,2	320,1	16,7	

Занадто низькомолочне потомство порівняно з ровесницями дав бугай Сокіл 4335 (за I лактацію одержано молока менше на 571 кг). Різниця статистично достовірна при $P > 0,999$.

За молочною продуктивністю дочки всіх бугаїв значно перевищували своїх матерів, проте різниця статистично достовірна лише в дочок Заката (при $P > 0,999$).

При розведенні сірої української худоби в минулому одночасно старались підвищити надої, зберегти жирномолочність, збільшити живу вагу і враховували при цьому здатність тварин давати грубу, необхідну для виготовлення підметок, шкіру. Внаслідок такої селекції значно підвищилась молочність тварин, проте не настільки, щоб сіра українська порода за цим показником могла конкурувати з кращими молочними і молочно-м'ясними породами.

За іншими господарсько корисними ознаками сіра українська худоба лише зберегла ті переваги, які вона мала 50 років тому, а деякі з них були послаблені (жирність молока). Особливо помітно змінилась продуктивність сірої української худоби з 1960 по 1970 р. Так, надій усіх повновікових корів радгоспу «Вереміївський» з 1956 кг збільшився до 2685 кг, проте вміст жиру в молоці зменшився з 4,31 до 3,86%, а жива вага — з 485 до 432 кг. Пониження жирномолочності підтверджується даними, одержаними при оцінці бугаїв за продуктивністю лише дорослих чистопородних дочок. Дочки Севера порівняно із своїми матерями мали меншу жирномолочність на 0,51%, дочки бугая Заката — на 0,23 і Чаклуна — на 0,16%. Різниця між дочками Заката і Севера статистично достовірна (при $P > 0,99$ і $P > 0,95$).

Певне значення має вивчення можливостей сірої української худоби до збільшення живої ваги в молодому віці як при чистопородному розведенні, так і при схрещуванні.

В Асканії-Нова під керівництвом М. Ф. Іванова ще в 1926 р. проведений дослід щодо вивчення розвитку молодняка сірої української худоби з 6-місячного віку в умовах поліпшеної годівлі, спрямованої на розвиток у тварин м'ясних якостей. М. Ф. Іванов вважав, що розвиток скороспілості і м'ясності сірої української худоби можливий як за допомогою прилиття крові більш скороспілої худоби (романьолів), так і за допомогою відбору та поліпшеної годівлі, виховання та утримання. В досліді одержані високі показники (табл. 5).

5. Розвиток молодняка сірої української худоби (О. Ю. Мокеєв, 1937 р.)

Групи тварин	n	Середня жива вага, кг			Групи тварин	n	Середня жива вага, кг		
		у 6 міс.	у 12 міс.	у 18 міс.			у 6 міс.	у 12 міс.	у 18 міс.
<i>Бички</i>				<i>Телички</i>					
Дослідна	10	200,5	346,0	480,0	Дослідна	10	191,2	277,1	376,5
Контрольна	6	196,9	254,0	360,0	Контрольна	6	184,2	219,5	297,5

б. Вікові зміни живої ваги молодняка (бичків) сірої української породи, вирощених в поліпшених умовах (за даними різних авторів), кг

Дані	Роки	У 6 міс.		У 12 міс.		У 18 міс.	
		бички	телочки	бички	телочки	бички	телочки
С. С. Деконського	1903	—	—	—	—	436—564	—
В. А. Шадріна	1914	—	—	388,0	—	464—628	—
Ю. Ф. Лискуна	1928	—	—	324,0	—	474—641	—
А. А. Браунера	1933	196,0	176,0	295,0	245—254	—	—
Ю. Ф. Лискуна, Дюмідова	1934	156,0	—	230,0	—	—	—
М. Ф. Іванова (за О. Ю. Мокеевим)	1937	200,5	191,2	346,0	277,0	380,0	376,0
І. Г. Зоріна	1939	193,7	183,7	313,7	—	—	—
О. Г. Тимченка	1967	162,9	134,2	241,9	200,0	407,1	272,0
А. Д. Чалої, Ф. Ф. Ейснера	1967	204,6	183,2	342,0	312,0	450,0	390,0
Ф. Ф. Ейснера	1968	213,4	184,8	348,0	300,0	—	—
І. М. Недокуса (се- редні)	1973	215,0	195,8	396,2	345,0	510,0	426,0
І. М. Недокуса (се- редні)	1974	225,9	200,0	407,0	345,6	600,0	402,5*
І. М. Недокуса (макси- мальні)	1973	252,0	248,0	494,0	355,0	646,0	451,0

* Вага у 15-місячному віці.

Дані багатьох авторів щодо вирощування молодняка сірої української породи в поліпшених умовах (на підсосі) і дані, одержані нами в спеціальних дослідях, повністю збігаються з висновками Ю. Ф. Лискуна (1928, 1949), І. Г. Зоріна (1953) про те, що поліпшення м'ясності сірої української худоби цілком можливе не лише за допомогою тривалого відбору або схрещування, а й за допомогою поліпшення годівлі та утримання тварин, починаючи з молодого віку (табл. 6).

Безсумнівно, що виникла термінова необхідність поліпшення м'ясних форм і якостей сірої української худоби. В цьому напрямку в останні роки проведено чимало цікавих дослідів і одержано позитивні результати (табл. 7).

Поліпшенням м'ясних якостей сірої української худоби та підвищенням її скороспілості за допомогою схрещування із скороспілими м'ясними породами займалися і займаються багато дослідників.

Враховуючи, що витіснення сірої української худоби як породи молочного напрямку продуктивності в останні роки на Україні набуло катастрофічного характеру (на 20 квітня 1972 р., за даними акта обстеження, в зоні діяльності колишнього Вереміївського філіалу Черкаської обласної держплемстанції залишилось 1400 голів чистопородного та помісного маточного поголів'я), в майбутньому необхідно вести роботу з цими тваринами в напрямку поліпшення м'ясних якостей за допомогою чистопородного розведення і схрещування із спорідненими італійськими породами (романьольською,

7. Жива вага та м'ясні якості чистопородного молодняка сірої української породи (бички)

Кількість тварин	Вік тварин перед забоєм, місяці	Вага, кг			Забійний вихід, %	Кісток в туші, кг	Дані	Роки
		перед забоєм	туші	внутрішнього жиру				
5	19	395,0	208,0	12,8	55,8	21,2	Н. Ф. Бодні	1963
3	19	375,0	193,0	9,1	53,8	18,0	Н. П. Погребної	1963
3	18	304,9	161,9	10,2	56,4	22,0	О. Г. Тимченка	1967
7	15	325,0	167,6	17,2	56,9	18,3	А. Д. Чалої	1967
5	13	324,0	170,0	8,9	55,3	19,2	А. Д. Чалої	1967
3	12	364,0	200,0	17,0	59,7	17,6	І. М. Недокуса	1973
4	12	373,4	198,5	18,5	55,4	19,5	І. М. Недокуса	1974
4	18	509,0	274,0	30,4	59,8	24,0	І. М. Недокуса	1974

маркіджанською, кіанською). Це, мабуть, єдина і реальна можливість збереження сірої української худоби як цінного генетичного матеріалу.

ЛІТЕРАТУРА

Бодня Ф. Н. Некоторые результаты промышленного скрещивания серого украинского и симментальского скота с абердин-ангусской породой. — В кн.: Вопросы производства говядины. К., Держсільгоспвидав УРСР, 1963.

Зорін І. Г. Сіра українська порода. К., Держсільгоспвидав УРСР, 1953.

Недокус І. М. Італійські м'ясні породи худоби в схрещуваннях з сірою українською. — «Тваринництво України». 1973, № 1.

Погребная Н. П. Скрещивание серого украинского скота с мясными скороспелыми породами. — В кн.: Вопросы производства говядины. К., Держсільгоспвидав УРСР, 1963.

Тимченко А. Г. Чистопородное разведение и заводское скрещивание серого украинского скота с мясными шортгорнами и шароле в племзаводе «Поливановка». — В сб.: Молочно-мясное скотоводство, вып. 10. К., «Урожай», 1967.

Чала А. Д. Мясные качества пород шароле, серой украинской и их помесей I и II поколений. — В сб.: Молочно-мясное скотоводство, вып. 10. К., «Урожай», 1967.

Эйснер Ф. Ф. Об эффективности межпородных скрещиваний в скотоводстве и свиноводстве. М., «Колос», 1968.

ПОРІВНЯЛЬНЕ ВИВЧЕННЯ ЯКОСТІ М'ЯЗОВОЇ ТКАНИНИ СИМЕНТАЛІВ ТА ЇХ ПОМІСЕЙ З БУГАЯМИ М'ЯСНИХ ПОРІД

Н. В. ЧЕРКАСЬКА, кандидат сільськогосподарських наук

Г. О. ГУМЕНЮК, кандидат біологічних наук

М. О. ГЕРАСИМЕНКО, А. М. ПІДВАЛЬНИЙ, молодші наукові співробітники

Український науково-дослідний інститут розведення і штучного осіменіння великої рогатої худоби

Поряд із збільшенням виробництва м'яса (яловичини) велике значення має поліпшення його якості.

Відомо, що харчова й біологічна цінність м'яса залежить в основному від породи тварини, годівлі та ін.